

Marzena GUZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
marzena.guz@uwm.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-4630-2584>

SŁOWNICTWO OBCEGO POCHODZENIA W REPORTAŻACH MELCHIORA WAŃKOWICZA Z TOMU *ANODA I KATODA*

1. WPROWADZENIE

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie mnogości obcych wyrazów i zwrotów w reportażach z tomu *Anoda i katoda* Melchiora Wańkowicza oraz próba odpowiedzi na pytania: Czy autor wyróżnia obce wyrazy w tekście? Czy zostały one zaadaptowane do języka polskiego? Skąd wzięło się takie bogactwo zapożyczeń? W sytuacji, gdy leksemy lub zwroty pozostały w oryginalnej postaci, ustalono, czy pisarz oznaczył je w tekście, a jeśli tak, to w jaki sposób. Z wyrazów wyodrębnionych w tekście przez pisarza większość stanowią te zapisane kursywą. Wobec wielu wyrazów w postaci obcej pisarz nie zastosował żadnego wyróżnienia. Jeśli wyrazy obcego pochodzenia zostały zaadaptowane do systemu polszczyzny, to wskazano na sposoby tego przyswojenia. Dwa największe zbiory słownictwa obcego w badanym materiale pochodzą z łaciny i z języka francuskiego. Niektóre obce leksemy adaptowały się do polszczyzny, stając się bazami nowych wyrazów na gruncie języka polskiego poprzez deklinację oraz zastępowanie samogłosek lub /i spółgłosek polskimi odpowiednikami. Różnorodność zapożyczeń wynika z pochodzenia pisarza z wielokulturowych Kresów, z jego starannego wykształcenia oraz licznych zagranicznych pobytów i podróży.

Tytułowa *Anoda i katoda* to pierwszy z dwóch tomów wyboru tekstów Melchiora Wańkowicza, który to wybór, zgodnie z zamierzeniami samego autora, ma stanowić przegląd całej jego twórczości reporterskiej i publicystycznej od czasów najwcześniejszych (jeszcze sprzed I wojny światowej) po ostatnie lata życia. Najnowsza edycja *Anody i katody* została rozszerzona o wiele tekstów dodatkowych – pierwszy tom poprzedza wstęp Agaty Szwedowicz, a zamyka odnaleziona w archiwum autora *Brygada Świętokrzyska* (<https://www.znak.com.pl/ksiazka/anoda-i-katoda-tom-1-melchior-wankowicz-35504>).

Językiem reportażu pisarza z lat 1961–1974 zajęła się U. Sokólska (2005). Jeśli chodzi o zapożyczenia, to szczegółowo opracowała słownictwo Polonii amerykańskiej. W pracy można też znaleźć pojedyncze germanizmy, ale wyekscerpowane zostały one z innych źródeł niż *Anoda i katoda*.

Materiał badawczy pochodzi z tytułowego tomu, z części *Kraj lat dzieciennych*. Ta część stanowi około jedną trzecią objętości całej publikacji.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie bogactwa obcych wyrazów i zwrotów¹ w badanym materiale oraz próba odpowiedzi na pytania: Czy autor wyróżnia obce wyrazy w tekście? Czy zostały one zaadaptowane do języka polskiego? Skąd taka różnorodność zapożyczeń?

2. OBCE WYRAZY I ZWROTY²

2.1. Wyrazy i zwroty pochodzenia angielskiego

Chronologia wpływów angielskich na język polski często stanowiła przedmiot badań. Zestawienie danych z opracowań leksykograficznych wskazuje na stopniowy wzrost zapożyczeń angielskich, począwszy od XVII wieku (por. Sękowska 2010: 88). M. Wańkowicz wykorzystał w badanym tekście poniżej cytowane zapożyczenia.

- *Mój airedale Gawel* [...] (136³), *airedale* (zapis bez wyróżnienia w oryginalne) ‘pies z grupy terierów’ (SWO 1999: 19);

¹ Za język zapożyczenia uważam ostatni język, z którego dany leksem został przejęty (por. Wojtyńska-Nowotka 2013: 39).

² Nie dla wszystkich znalezionych obcych zwrotów udało się znaleźć polskie tłumaczenie.

³ W nawiasach podano numery stron w tomie *Anoda i katoda*.

- *Household Cavalry* Hrabiego Palatynatu (39) [napis na budce strażniczej M.G.] (zapis całego napisu w cudzysłowie w oryginale), *hosehold* 'rodzina, domownicy', *cavalry* 'kawaleria';
- *leader myśliwych* (119) (*leader* zapis bez wyróżnienia w oryginale);
- *I podczas gdy na wojnę w XX wieku ludzie reagowali przez giełdy i lokaty, przez safesy i depozyty [...] (176), safe* (zapis bez wyróżnienia w oryginale) 'kasa ogniotrwała, sejf';
- *swoiste białoruskie saloony* (94), *saloony* (zapis w cudzysłowie);
- *The black elephant* (79) (zapis kursywą u Wańkowicza);
- *Kiedyś te wojska pancerne to były tanki* (68), *tank* 'zbiornik', podczas I wojny światowej wyraz *tank* stosowano jako określenie czołgu dla zmylenia Niemców co do nowego rodzaju broni (SWO 1999: 1090);
- *Krótkie jest prawo Wild Eastu* (17) (zapis bez wyróżnienia w oryginale).

W badanym tekście znaleziono pięć wyrazów i trzy zestawienia⁴ angielskiego pochodzenia. Wyrazy *leader* i *airedale*, mimo że występują w tekście w postaci oryginalnej, nie zostały przez pisarza wyróżnione. Pozostałe trzy wyrazy otrzymały polskie końcówki liczby mnogiej: *saloony*, *safesy* oraz *tanki*. Także one nie zostały wyróżnione. Co ciekawe, wyraz *safesy* zawiera także angielski wykładnik liczny mnogiej -s.

Dwa zestawienia występują w postaci oryginalnej, mimo to każde z nich wyróżnione jest w tekście inaczej: kursywą albo w cudzysłowie. Jedno z zestawień występuje w dopełniaczu w języku polskim *prawo Wild Eastu*, zapisano je bez wyróżnienia.

Wyrazy angielskiego pochodzenia, zaadaptowane do języka polskiego czy nie, nie zostały wyróżnione w tekście, podobnie jedno zestawienie zaadaptowane do polszczyzny. Świadczy to o tym, że Wańkowicz nie odczuwał obcości tej leksyki i jej nie podkreślał. Tylko dwa zestawienia niezaadaptowane do języka polskiego zostały wyróżnione.

Pisarz wiosną 1938 roku wyjechał w trzymiesięczną podróż do Nowego Jorku w charakterze korespondenta „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” i Polskiego Radia (Ziółkowska-Boehm 2009: 576). W 1947 roku Wańkowicz wraz z żoną opuścił Włochy i wyjechał do Londynu, zaś w 1949 roku do Stanów Zjednoczonych. W 1956 roku pisarz otrzymał obywatelstwo USA (Ziółkowska-Boehm 2009: 578–579).

⁴ Przykłady zestawień angielskiego pochodzenia podaje m.in. Sękowska (2010: 43).

2.2. Wyrazy i zwroty pochodzenia francuskiego

Największy wzrost wpływów francuskich przypadł na wiek XVII z uwagi na to, że na dworze królewskim działały dwie królowe pochodzenia francuskiego: Maria Ludwika Gonzaga, a później „Marysieńka” Sobieska, Maria d’Arquien (por. Klemensiewicz 1965: 153). Od końca XVIII wieku poza połowę XIX wieku wzmogło się oddziaływanie języka francuskiego „w związku z przeważającym stanowiskiem kultury francuskiej w naszym odrodzeniu politycznym i umysłowym okresu stanisławowskiego” (Klemensiewicz 1972: 171).

Z tekstu autora *Na tropach Smętka* wyekscerpowano poniższe pożyczki:

- *À bas la canaille rouge!* (79) (druk rozstrzelony u Wańkowicza), nie udało się ustalić znaczenia;
- *à la lettre* (64) ‘dosłownie’ (SFP brak daty wydania: 168) (zapis kursywą w oryginale);
- *świecznik [...] wymalowany à la palecha*⁵ (79) (zapis kursywą w oryginale);
- *bas-reliefy* (113) ‘reliefy płaskie’ (SWO 1999: 113), słowo zaadaptowane do języka polskiego, co widać po użyciu w liczbie mnogiej;
- *Bon ton* (16) (zapis bez wyróżnienia w oryginale, występuje w tytule podrozdziału);
- *en deux* (45) ‘we dwoje’ (SWO 1999: 297) (zapis kursywą w oryginale);
- *enrichissez vous* (25) (zapis kursywą w oryginale) ‘bogaćcie się’ (<https://de.wikipedia.org/wiki/Enrichissez-vous>);
- *eszelon* (123), fr. *échelon* ‘jednostka przewozowa w transportach wojskowych’ (SWO 1999: 123);
- *Staje przed nim straszliwa prawda tego kraju, kraju, który znał każdym **fibrem** dziecięcych lat* (144), *fibra* ‘włókno mięśniowe, nerw’ (SWO 1999: 335);
- *fumy* (183) ‘dąsy, fochy’, fr. *fumées* lm. (SWO 1999: 369);
- *indygenat* (113) ‘w dawnej Polsce: osoba pochodząca z zagranicy, która osiedliła się w Rzeczypospolitej na stałe i której pochodzenie szlacheckie zostało prawnie uznane’ (<https://sjp.pl/indygenat>, SWO 1999: 470);

⁵ „Charakterystyczne czarne pudełka i szkatułki z Palecha, zdobione wielobarwnymi miniaturami należą do najpopularniejszych (obok matrioszek) pamiątek przywożonych z Rosji przez zagranicznych turystów. Mało kto wie, że niegdyś Palech był najważniejszym rosyjskim ośrodkiem... ikonopisarskim” (<https://histmag.org/Palech-od-ikon-do-suwenirow-17534>).

- *infiltrat* (109) od *infiltrować*, z francuskiego *infiltrer* 'wsiąkać' (SWO 1999: 473);
- *J'y suis et j'y reste* (147) 'Jestem tutaj i zostaję tam' (zapis kursywą w oryginale);
- *wstęga Le grand Cordon* (37) (zapis kursywą w oryginale);
- *lokomobila* (53) 'maszyna używana dawniej do napędu maszyn rolniczych itp.' z francuskiego *locomobile* (por. SWO 1999: 663), wyraz zaadaptowany do języka polskiego;
- *Mais c'est un voleur!* (114) 'Ależ to złodziej!' (SFP brak roku wydania: 175, 296) (zapis kursywą w oryginale);
- *Może dlatego nazwał go „Mon Plaisir”, co oznaczyć ma „moja przyjemność”* (129) (zapis u Wańkowicza w cudzysłowie);
- *preferansik* (166) *preferans* 'gra w karty' (SWO 1999: 893), wyraz zaadaptowany do języka polskiego za pomocą formantu zdrabniającego *-ik* (por. Maciołek 2011: 271);
- *ciepła fala promess* (sic!) *agrarnych* (147) *promesa* '1. obietnica dokonania określonej czynności lub spełnienia określonego świadczenia, 2. zobowiązanie się organu państwowego do wydania określonej decyzji po dopełnieniu przez zainteresowanego odpowiednich formalności, 3. dokument zawierający takie zobowiązanie', fr. *promesse* (<https://sjp.pwn.pl/slovníki/promesa.html>, SWO 1999: 905);
- *robron* (195) 'balowa dworska suknia o szerokiej, sztywnej spódnicy' (SWO 1999: 973). Jest to przykład ciekawego procesu przy zapożyczeniu morfologicznym słowotwórczym: zrastanie się wyrazów obcych na gruncie polskim, ponieważ leksem *robron* powstał z fr. *robe ronde* (por. Cyran 1974: 32);
- *Sacré Coeur* (50) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *szantan* (165) 'przestarz. kawiarnia lub restauracja ze śpiewem', fr. (*café*) *chantant* (por. SWO 1999: 1069), wyraz dobrze zaadaptowany do języka polskiego, por.: [...] *jak pewien młody ziemianin o bardzo znanym nazwisku w szantanie u Szumana w towarzystwie polsko-rosyjskim tańczył na stole kankana* (165). Wyraz *szantan* został włączony do systemu polskiej deklinacji oraz występuje w spolonizowanej formie graficznej. Mamy tu do czynienia z redukcją pierwszego członu zestawienia *café*;
- *tableau* (53) 'zdarzenie stawiające kogoś w śmiesznym położeniu' (SWO 1999: 1084) (zapis kursywą w oryginale);
- *tricornie* (37) 'kapelusz trójrożny' (SWO 1999: 1127), później w tekście pojawia się forma odmieniona *w tricornie* (41), co świadczy o adaptacji do języka polskiego;

- *vol au vent* (49) ‘danie z ciasta francuskiego z nadzieniem’ (<https://sjp.pl/vol-au-vent>) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *wymonklowany* (98) zaadaptowane do języka polskiego zapożyczenie z języka francuskiego *monokl* ‘soczewka na jedno oko’, fr. *monocle* (SWO 1999: 739). Mamy tu do czynienia z imiesłowem będącym Wańkowiczowskim neologizmem. Pisarz jest znany z tworzenia licznych neologizmów (por. m.in. Sokólska 2005: 121). Omawiana forma zawiera przedrostek *wy-* (por. Sokólska 2005: 189). Wyrazy pochodzenia obcego stanowią podstawy nowych słów (por. Burkacka 2010: 229). Tworzenie derywatów uznaje się za jeden ze sposobów przyswajania pożyczek (Burkacka 2010: 235). O formach pochodnych utworzonych od niektórych wyrazów francuskich w języku zapożyczającym pisze też Borys (2000: 216).

M. Wańkowicz przytacza również długi cytat, słowa J.B. Bossueta⁶:

On voit dans le lion le courage et la force, dans le veau, gui porte le joug, la docilité et la patience, dans l’homme la sagesse et dans l’aigle la sublimité des pensées et des désirs (181).

Trzynaście jednostek jest zapisanych bez wyróżnienia, co w niektórych przypadkach dziwi: *Sacré Coeur*; *vol au vent*. Pozostałe jednostki wyróżnione zostały kursywą, cudzysłowem „*Mon Plaisir*” i jedna jednostka-zwrot *À bas la canalille rouge!* została zapisana drukiem rozstrzelonym.

Tylko około 30% z 27 pożyczek jest przyswojonych, np. *eszelon*, *fibr*, *fumy*, *indygenat*, *preferansik*, *robbron*, *szantan*, *wymonklowany*. Asymilacja brzmienia i/lub grafii polega np. na tym, że: 1. wyraz jest wymawiany w przybliżeniu według wzoru francuskiego, 2. wymowa oparta jest na graficznej formie wyrazu, 3. brzmienie pożyczki jest dostosowane do systemu fonologicznego polszczyzny (por. Porayski-Pomsta 2007: 56–57).

M. Wańkowicz po śmierci rodziców wychowywał się pod opieką babki, Felicji z Baczyźmalskich Szwoynickiej w majątku jego matki w Nowotrzebach na Kowieńszczyźnie. Babka pisarza znała język francuski (Kurzyńska 1977: 32). W książkach Wańkowicza znaleźć można zapożyczenia z francuskiego, używane w domu nowotrzebskim (Ziółkowska-Boehm 2009: 332). Pisarz zaczął uczyć się tego języka w roku 1899 w wieku sied-

⁶ 1627–1704, pisarz, teolog i historyk francuski (EP 1982: 92).

miu lat (Ziółkowska-Boehm 2009: 571). W XIX stuleciu moda francuska nasiliła się i upowszechniła. „Guwernantki-Francuzki dotarły do prowincjonalnych dworców szlacheckich. Na skutki nie trzeba było długo czekać. Pojawiły się nowe, coraz powszechniejsze zapożyczenia [...]” (Walczak 1999: 247).

2.3. Wyrazy pochodzenia greckiego

Leksemy greckie przeniknęły do języka polskiego za pośrednictwem łaciny. Bezpośrednie zapożyczenia są rzadkie, datują się one na przełom XVIII i XIX wieku (Kania, Tokarski 1984: 144). W analizowanej publikacji znaleziono jedno zapożyczenie: *proscenium* (97), gr. *proskénion* (SWO 1999: 908) (wyraz zaadaptowany do polszczyzny). Ma tu miejsce wymiana gr. spółgłoski *k* na pol. *c*, *n* na *m* oraz samogłoski *o* na *u*.

2.4. Wyrazy pochodzenia hiszpańskiego

Wpływ języka hiszpańskiego na polszczyznę uznaje się za znikomy, a pożyczki z tego języka stanowią margines polskiego słownictwa (Witaszek-Samborska 1992: 52). Większość tych zapożyczeń to nazwy realiów związanych z kulturą hiszpańską i latynoamerykańską (Witaszek-Samborska 1992: 53).

Poniżej zostały przytoczone zapożyczenia z *Anody i katody: w tym puszczańskim eldorado* (94) (SWO 1999: 284) (*eldorado* – zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia) oraz *mantylka* (140) *mantyla* ‘daw. krótka pelearynka damska’, hiszp. *mantilla* (SWO 1999: 141). Leksem *mantyla* został zaadaptowany do polszczyzny, na co wskazuje przejście samogłoski *i* w *y*, podwójnej spółgłoski *l* w pojedynczą oraz dodanie formantu zdrabniającego *-ka*.

2.5. Wyrazy pochodzenia litewskiego

Z niektórych języków europejskich przejęte zostały jedynie nieliczne wyrazy, obecne w czynnym zasobie leksykalnym użytkowników polszczyzny. Pojedyncze zapożyczenia pochodzą np. z języka litewskiego (por. Witaszek-Samborska 1992: 51). U Wańkowicza odnotowano jedną pożyczkę: *rojsty* (184) ‘mokradła, torfowiska’, lit. *raistas* lp. (SWO 1999: 974) (wyraz zaadaptowany do polszczyzny).

2.6. Wyrazy pochodzenia łacińskiego

M. Wańkowicz stosuje różnego rodzaju elementy pochodzenia łacińskiego (por. Walczak 1997: 126). Wpływy łacińskie po czterowiekowym panowaniu straciły w dobie nowopolskiej (1780–1939) wiele ze swej żywotności. Wyrazów łacińskich lub łacińsko-greckiego pochodzenia używano nadal dużo, a sprzyjało temu stanowisko języków klasycznych w średnim wykształceniu. „Ale są to przeważnie nabytki epok minionych, które tradycyjnie się utrzymują, natomiast nowych nabytków w potocznym języku wykształconym jawi się coraz mniej, a i ze starych odziedziczonych łacynizmów bardzo dużo uległo i wciąż ulega zapomnieniu” (Klemensiewicz 1972: 170). Można więc wnioskować, że mnogość zapożyczeń łacińskich u Wańkowicza jest rezultatem jego dobrego wykształcenia. Władysław Kupiszewski (1988: 598), pisząc o środowisku szkolnym w *Szyfowych pracach* Stefana Żeromskiego, stwierdza: „Obcowanie z łaciną i greką, coraz lepsza ich znajomość sprawiają, że elementy tych języków przenikają i upowszechniają się w ich [uczniów – M.G.] codziennej mowie, stają się okazją do popisu”. Z kolei Jan Kida (2000: 265–266), omawiając łacińskie słownictwo w *Dziennikach* Stefana Żeromskiego, konstatuje, że łacynizmy w znacznym stopniu dotyczyły życia szkolnego pisarza i jego kolegów. Oddają one barwnie atmosferę tego środowiska. Uczniowie gimnazjum opanowywali łacińskie sentencje, przysłowia, powiedzenia, fragmenty wierszy. Myślę, że dotyczy to też Wańkowicza. Poniżej zostały przytoczone cytaty z publikacji pisarza.

- *dobra alodialne* (126) od: *alodium* ‘hist. majątek ziemski, zwłaszcza kościelny’ (por. SWO 1999: 35) (wyraz zaadaptowany do polszczyzny, utworzono od niego przymiotnik z przyrostkiem *-alny* (por. Jadacka 2001: 63));
- *barbaria* (191) ‘kraj dziki, nie ucywilizowany’ (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia, wyraz odmieniony) (SWO 1999: 110);
- *duopunctum* (186) ‘dwukropek’ (zapis kursywą w oryginale);
- *exclamationis nota* (186) ‘wykrzyknik’ (zapis kursywą w oryginale);
- *finis opus coronat* (141) *finis coronat opus* ‘koniec wieńczy dzieło’ (SWO 1999: 342) (zapis kursywą w oryginale);
- *foliał* (79) ‘książka’, z łac. (*in folio*) (SWO 1999: 351) (wyraz zaadaptowany do polszczyzny);
- *gaudium* ‘radość’ (114) (SŁP 2001: 192) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);

- *hora canonica* (166) 'godzina kanoniczna – jedna z ośmiu brewiarzowych modlitw kościelnych' (<https://sjp.pwn.pl/sjp/godzinakanoniczna;2462236.html>) (zapis kursywą w oryginale);
- *Hospes venit, Christus venit* (197) 'Gość w dom, Bóg w dom' (zapis w cudzośliwie i kursywą);
- *Hospes non invitatus, recedit saepe ingratus* (197) 'Gość nieproszony często bywa źle przyjęty' (zapis w cudzośliwie i kursywą);
- *idem* (93) 'tak jak poprzednio' (SWO 1999: 457) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *immediate* (141) 'niezwłocznie' (SWO 1999: 463) (zapis kursywą w oryginale);
- *in concreto* (151) 'w określonej, konkretnej sytuacji' (SWO 1999: 468) (zapis kursywą w oryginale);
- *in odore* (37) 'w zapachu' (<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/inodore-sanctitatis;3914437.html>) (zapis kursywą w oryginale);
- *in spe dyrektorka* (188), *in spe* 'w przyszłości' (SWO 1999: 477) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *iure caduco* (146) *iure caduci* 'prawem kaduka' (SWO 1999: 491) (zapis kursywą w oryginale);
- *Mater Dei!* (165) 'Bogarodzica' (zapis kursywą w oryginale);
- *media nota* (186) 'średnik' (zapis kursywą w oryginale);
- *negotiorum gestor* (77) 'prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia' (https://lexplay.pl/arttykul/Prawo-Umow/prowadzenie_cudzych_spraw_bez_zlecenia_uwagi_ogolne) (zapis kursywą w oryginale);
- *orbis terrarum* (22) 'świat' (zapis kursywą w oryginale);
- *parantela* (124) 'związki pokrewieństwa', łac. *parantela*, często w liczbie mnogiej (por. Kopaliński 1978: 719) (wyraz przyswojony w polszczyźnie);
- *Paci et liberati* (93) 'Pokój i wolność' (zapis kursywą w oryginale);
- *paroch* (66) 'proboszcz', z łac. kośc. *parochus* (SWO 1999: 67) (wyraz dobrze przyswojony i prawdopodobnie często używany, łaciński formant *-us* został ucięty);
- *Poloniam sicut murus ambiit...* (15) (zapis kursywą w oryginale);
- *Primo voto nazywała się Świącicka* (18) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *punctum* (186) 'punkt, kropka' (SŁP 2001: 349) (zapis kursywą w oryginale);
- *Sic transit...* (14), niedokończona sentencja 'tak przemija chwała świata' (zapis kursywą w oryginale);

- *secundo voto Bohdanowiczowa* (18) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *signum interrogationis* (186) ‘znak zapytania’ (zapis kursywą w oryginale);
- *stricto sensu* (153) *sensu stricto* ‘w ścisłym znaczeniu’ (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *sui generis* (137) ‘swego rodzaju’ (SWO 1999: 1051) (zapis kursywą w oryginale);
- *synekura* (60) ‘intratna posada’ (<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/synekura;5502885.html>), z łac. (beneficium) *sine cura* ‘bez troski’ (por. Kopański 1978: 939) (zrośnięcie się wyrazów obcych na gruncie polskim);
- *tacito consensu* (65) ‘za milczącą zgodą’ (SWO 1999: 65) (w SWO: *tacite*) (zapis kursywą w oryginale);
- *terra nullius* (146) ‘ziemia niczyja’ (https://en.wikipedia.org/wiki/Terra_nullius) (zapis u Wańkowicza w cudzysłowie);
- *verba veritatis* (192) ‘słowa prawdy’ (SWO 1999: 1152) (zapis kursywą w oryginale);
- *vide* (115) ‘patrz, zobacz’ (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *vir peritus* (187) ‘człowiek, mąż doświadczony’ (SŁP 2001: 312, 459) (zapis kursywą w oryginale).

Wśród łacińskich zapożyczeń znajduje się jedna dewiza: *struo dum vivo, dum vivo – struo* (79) ‘buduję dopóki żyję, dopóki żyję – buduję’ (zapis u Wańkowicza w cudzysłowie). Wańkowicz przytacza też długie cytaty, np.: *Homo, quia natus ex Maria est, leo, quia fortis est, vitulus, quia hostia est, aquila, quia resurrectio est* (św. Ambroży) (180).

Bez wyróżnienia w tekście zapisanych jest wiele latynizmów, które zostały przeniesione z łaciny bez żadnych zmian (por. Markowski, Pawelec 2007: XV): *gaudium, idem, in spe, primo voto, secundo voto, stricto sensu* oraz *vide*. Dwie sentencje wyróżniono za pomocą cudzysłowu oraz kursywy, zaś zestawienie *terra nullius* występuje tylko w cudzysłowie. Na 38 zestawionych latynizmów tylko sześć zaadaptowało się do języka polskiego: *barbaria, alodialne, foliał, parantela, paroch* i *synekura*.

W omawianym zbiorze zwracają uwagę leksemy o charakterze terminologicznym z dziedziny językoznawstwa, a dokładniej interpunkcji (por. Jaros 2015: 199): *duopunctum, exclamationis nota, media nota, punctum* oraz operatory metatekstowe: *idem, vide*.

2.7. Wyrazy pochodzenia niemieckiego

Przykładów niemieckich przytoczono zaledwie kilka, gdyż temu zagadnieniu w tym samym dziele pisarza w całości poświęciła opracowanie M. Guz (2018). W opisie śladów niemieckich w ujęciu leksykalnym autorka nie wymienia jednak poniższych zapożyczeń:

- *dżonki* (99) 'statki używane w Chinach i w Japonii', niem. *Dschonke*, ang. *junk*, z jawańskiego *djong* 'statek' (SWO 1999: 265);
- *giemzowe cholewki* (79), przymiotnik od giemza 'miękką skórą kozia' z niem. *Gemse* 'kozica' (SWO 1999: 390, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/giemzowy;5430182.html>);
- *potaż* (99) 'węgiel potasu otrzymywany dawniej z popiołu drzewnego', dawniej *potasz* z niem. *Pot-asche* 'popiół z garnka' (SWO 1999: 888). W tekście Wańkowicza występuje też derywat *potażnik* (99) 'człowiek trudniący się wypalaniem potażu' (<https://sjp.pwn.pl/doroszewski/pota%C5%BCnik>).

Wszystkie trzy wyrazy autor zapisał bez wyróżnienia, co oznacza, że nie odczuwał ich obcości albo potrzeby jej podkreślenia. Najwyraźniej zostały one dobrze zaadaptowane do języka polskiego. W przymiotniku *giemzowe* zaszła palatalizacja spółgłoski *g* (por. Karszniewicz 1995: 229), zaś dawne słowo *potasz* powstało z niemieckiego złożenia połączonego dywizem.

Pisarz w wieku dziewięciu lat (w roku 1901) został wysłany do Zakopanego, gdzie uczył się m.in. języka niemieckiego (Ziółkowska-Boehm 2009: 571). M. Wańkowicz po zdaniu egzaminu dojrzałości rozpoczął studia w Szkole Nauk Politycznych w Krakowie na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego (<https://www.biogramy.pl/timeline>). W 1914 roku uzyskał dyplom Nauk Politycznych w Krakowie (Ziółkowska-Boehm 2009: 573). Pozostawanie w zaborze austriackim oraz nieuchronność kontaktów z niemieckojęzycznymi urzędnikami prowadziły do przejmowania niektórych germanizmów (por. Seiffert 2011: 124).

2.8. Wyrażenia orientalne

Na skutek wojen ze Wschodem, zwłaszcza tureckich, w XVII wieku nasilały się wpływy orientalne. Polska z powodu swego położenia geograficznego pośredniczyła w przenoszeniu kultury zachodniej na Ruś, prze-

szczępiając zarazem ze Wschodu muzułmańskiego elementy kultury orientalnej. W samej Polsce nie brakowało także wpływów orientalnych, gdyż mieszkali tu Ormianie, Tatarzy kresowi i Karaimowie (Rybicka 1976: 22). Przystwojenie pewnych orientalizmów dokonało się dzięki pośredniczącej roli ukraińszczyzny i jej dialektów (por. Seiffert 2011: 124).

2.8.1. Wyrażenia hebrajskie

Język hebrajski jest pierwotnym językiem Biblii (por. Matysiak 2017: 5). Do zapożyczeń z języków o minimalnym udziale w strukturze leksykalnej polszczyzny należą właśnie pożyczki z tego języka (por. Witaszek-Samborska 1992: 51). W tytułowym dziele odnotowano leksemy:

- *cheder* (80) 'żydowska szkoła religijna dla chłopców' (por. SWO 1999: 169) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia, wyraz odmieniony w tekście);
- *jeszybot* (80) 'żydowska uczelnia rabinacka', hebr. *jeszibot* lm. (por. SWO 1999: 499) (wyraz odmieniony);
- *kahał* (156) 'żydowska gmina wyznaniowa', hebr. *kāhāl* (SWO 1999: 509) (wyraz odmieniony).

2.8.2. Wyrażenia z języka jidysz

Jidysz to główny obok hebrajskiego język Żydów. Powstał na terenie między Alzacją i Kolonią nad Renem na bazie niemieckich dialektów bawarsko-alemańskich i reńsko-frankońskich z dodatkiem elementów hebrajsko-aramajskich i późniejszych słowiańskich. Pismo oparte jest na alfabecie hebrajskim (por. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* 2003: 282). U Wańkowicza wystąpiło jedno zapożyczenie: *szabas* (97) szabat, hebr. *szabbāt* (SWO 1999: 1066). Ma tu miejsce wymiana podwójnej spółgłoski *b* w hebr. na pojedynczą w pol.

2.8.3. Wyrażenia perskie

Pojedyncze leksemy pochodzą z języków egzotycznych, które nigdy nie pozostawały w bezpośrednim kontakcie z językiem polskim, np. język perski (por. Witaszek-Samborska 1992: 51). W analizowanym tekście pojawia się *karawanseraj* (156), pers. *kār wānsārāj* 'w Azji Zachodniej i Środkowej dom zajezdny' (SWO 1999: 527).

2.8.4. Wyrażenia tureckie

Indeks wyrazów i form pochodzenia tureckiego (i krymsko-tatarskiego) przedstawia Turek (2001: 509–517). Udział języka tureckiego (i krymsko-tatarskiego) jako pośrednika w zapożyczeniu arabizmów do języka polskiego podaje ten sam autor (2001: 79–80). Większość turcyzmów stanowią nazwy realiów związanych z kulturą turko-tatarską (por. Witaszek-Samborska 1992: 53). W tekście M. Wańkowicza występuje *basatyk* (121) ‘żart, dziecko, zwykle psotne’, tur. *basytyk* (SWO 1999: 112) (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia, wyraz występuje w formie odmienionej *basatyków*). Ma tu miejsce wymiana samogłosek tur. *y* na pol. *a*.

2.9. Wyrażenia włoskie

Dość duża grupa pożyczek włoskich występuje w języku polskim w postaci słabo przyswojonej lub nieprzyswojonej. Często są to całe zwroty obce przeniesione do polszczyzny bez zmiany formy i znaczenia (por. Bojarski 2007: 47). Poniżej przytoczono cytaty włoskie, użyte przez pisarza.

- *Cicerone* (78) (zapis bez wyróżnienia);
- *feretron* (163), ‘przenośny ołtarzyk, statua lub obraz noszone na drążkach w czasie procesji’, wł. *feretro* ‘mary’ (SWO 1999: 332);
- *grave* (48) (zapis kursywą w oryginale) ‘ciężko, poważnie’ (SWO 1999: 404);
- *kierezja* (115) ‘męska sukmana krakowska’, skutek pomieszczenia dawnego *karazja* ‘rodzaj sukna’ z wł. *carassia* oraz *kieraja* ‘długi obszerny płaszcz męski noszony przez szlachtę’, dawny ukr. *kyreja*, może z tureckiego (SWO 1999: 546);
- *pianissimo* (116) (zapis bez wyróżnienia w oryginale) ‘bardzo cicho’ (SWO 1999: 853);
- *tenuta* (119) ‘1. czynsz dzierżawny, 2. dzierżawa dóbr królewskich lub książęcych’ (SWO 1999: 1101), łac. i wł. *tenuta* (por. Brückner 1957: 568);
- *unisono* (39) (zapis bez wyróżnienia w oryginale) ‘jednogłośnie’ (SWO 1999: 1146).
- zwrot: *con amore* (116) ‘z zamiłowaniem’ (SWO 1999: 185) (zapis kursywą u Wańkowicza).

W tekście Wańkowicza znajduje się także fragment cytatu Giordano Bruno: *Si non e vero...* (88) (zapis kursywą u Wańkowicza) ‘Jeśli to nie jest prawdziwe...’ (https://pl.wikiquote.org/wiki/Giordano_Bruno).

Pojedyncze słowa (znaleziono ich w tekście siedem) w większości nie zostały wyróżnione przez pisarza, jedynie *grave* zapisano kursywą. Podobnie większość z nich nie została przyswojona przez język polski, do wyrazów zaadaptowanych do systemu polszczyzny należą: *feretron* i *kie-rezja*. Zdaniem Borejszy (2007: 70) najliczniejszą grupę pożyczek stanowią wyrazy z końcówką *-a*, która zostaje zachowana bez żadnych zmian w języku polskim. Przykład z dzieła Wańkowicza to *tenuta*.

W latach 1944–1947 pisarz pracował we Włoszech w charakterze korespondenta wojennego (Ziółkowska-Boehm 2009: 577).

2.10. Wyrażenia wschodniosłowiańskie

Zapozyczenia wschodniosłowiańskie w badanych reportażach są często nazwami realiów, rekwizytów życia codziennego, współtworzą świat przedstawiony z jego lokalnym kolorytem. Bohaterowie reportaży posługują się językami rosyjskim, białoruskim i/lub ukraińskim i te języki są także częścią doświadczenia życiowego autora (por. Sławkova 2014: 138).

2.10.1. Wyrażenia rosyjskie

W wieku XIX na polszczyznę oddziaływały języki rosyjski i niemiecki jako języki urzędowe w zaborach rosyjskim, pruskim i austriackim (por. Rybicka 1976: 30).

Słownictwa oraz całych zdań w językach wschodniosłowiańskich jest w omawianych tekstach bardzo dużo, dlatego podano tylko kilka przykładów:

- *bieżeńcy* (75) ‘uchodźcy’ (<https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/biezency-1915-zapomniani-uchodzczy-z-polskich-ziem/yvs19s0>) (zapis u Wańkowicza w cudzysłowie);
- *gimnastorka* (79) ‘mundur sowiecki’ (zapis w cudzysłowie);
- *izwoszczyk* (14) ‘woźnica’ (zapis u Wańkowicza w cudzysłowie);
- *ślozy* (50) ‘łzy’ (w wypowiedzi gwarowej);
- *ukaz cesarski* (43) ‘dekret’ (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia);
- *Wam, barin, na polskuju storonu?* (14) ‘Pan dziedzic na polską stronę?’ (zapis u Wańkowicza bez wyróżnienia).

O opatrzonych cudzysłowem rzeczowych rusycyzmach pisze Brzezina (1997: 29).

Zapożyczenia wschodniosłowiańskie pełnią w badanym tekście pewne funkcje stylistyczne, m.in. przybliżają koloryt lokalny, charakteryzują język postaci (por. Brzeziński, Piątkowski 1997: 42).

2.10.2. Wyrażenia białoruskie

lawonicha (73) 'białoruski taniec ludowy', od *Lawonicha* 'Leonowa' (SWO 1999: 642) (wyraz występuje w formie odmienionej).

2.10.3. Wyrażenia ukraińskie

Wyrazy pochodzenia ukraińskiego zostały w większości przyswojone fonetycznie i morfologicznie, ale tylko niewielki ich procent stanowią zapożyczenia przyjęte także w polszczyźnie ogólnej (Seiffert 2011: 125). U Wańkowicza znajdujemy leksem *hołoble* (38) 'dwa dyszle, między które zaprzęgany jest koń' (por. SWO 1999: 441) (SWO 1999; Brückner 1957; Arct 1947, nie podają formy oryginalnej, u Kopalińskiego 1978 nie występuje takie hasło).

3. WNIOSKI

Pisarz obficie korzystał ze słownictwa obcego pochodzenia (por. Biało-skórska 1997: 13). Z wyrazów wyróżnionych w tekście przez pisarza większość stanowią te zapisane kursywą (około 33 leksemów i zwrotów), liczba obcych elementów podanych w cudzysłowie jest zdecydowanie mniejsza i wynosi około 10 jednostek. Dwie największe grupy słownictwa obcego w badanym materiale pochodzą z łaciny (38 jednostek) i z języka francuskiego (27 jednostek). Zapozyczenia francuskie poddane analizie to w większości cytaty, które zachowują w języku polskim pełną obcość graficzną i brzmieniową oraz nieodmienność (por. Jakus-Borkowa 1987: 27–28). Większość latynizmów występuje w badanym tekście w postaci oryginalnej. Wobec wielu wyrazów w formie obcej pisarz nie zastosował wyróżnienia.

Pożyczki językowe zakorzeniają się w języku zapożyczającym, od nich już na gruncie języka polskiego powstają wyrazy pochodne (por. Wiśniakowska 2007: III), w badanym tekście Wańkowicza są to np. *potażnik*, *preferansik*, *wymonklowany*. Ponadto wyrazem ich przyswojenia jest włączenie

ich do polskiej deklinacji oraz zastępowanie samogłosek lub/i spółgłosek obcych polskimi odpowiednikami.

Zdaniem autorki niniejszego szkicu bogactwo słownictwa obcego pochodzenia ma związek z faktem, że Wańkowicz od wybuchu drugiej wojny światowej do 1958 roku przebywał na emigracji (Szydłowska-Cegłowa 1988: 105). Autor był w 31 krajach (Kąkolewski 1984: 60). „Z wybuchem wojny rozpoczął swoją – siedemnaście lat trającą – wędrówkę po świecie: Cypr, Syria, Irak, Iran, Włochy, Anglia, Stany Zjednoczone” (Ziółkowska-Boehm 2009: 334). Ponadto na Kresach, skąd pochodził i dokąd wracał, występowała „przedziwna mieszanka etniczna ich mieszkańców: polska, białoruska, rosyjska, żydowska, litewska” (Kurzyńska 1977: 118). Liczne latynizmy są wyrazem jego wysokiej elokwencji.

Omówione cytaty i zapożyczenia wykorzystał Wańkowicz częściowo jako elementy stylizacji (por. Sękowska 2010: 57). Najczęściej spotykanym wykładnikiem stylizacji jest słownictwo (tamże: 61). Zdaniem A.M. Lewickiego (1986: 35): „Genetyczna struktura zasobu zapożyczonych wyrażen cytatowych uwarunkowana jest ich funkcją stylistyczną. J. Hrbáček (1971) przypisuje im funkcję intelektualizującą wypowiedź”. Ponadto zapożyczenia wschodniosłowiańskie odmalowywały lokalny koloryt.

ROZWIĄZANIE SKRÓTÓW

- fr. – francuski
- gr. – grecki
- hebr. – hebrajski
- hiszp. – hiszpański
- kośc. – w użyciu kościelnym
- lit. – litewski
- lm. – liczba mnoga
- lp. – liczba pojedyncza
- łac. – łacina
- niem. – niemiecki
- pers. – perski
- pol. – polski
- tur. – turecki
- wł. – włoski

SKRÓTY OPRACOWAŃ

- EP – *Encyklopedia powszechna*, 1982, red. R. Łąkowski, Warszawa.
SFP – *Słownik francusko-polski, polsko-francuski*, brak roku wydania, red. E. Piotrkiewicz-Karmowska, Warszawa.
ŚLP – *Słownik łacińsko-polski*, 2001, oprac. L. Kumaniecki, Warszawa.
SWO – *Słownik wyrazów obcych*, 1999, red. E. Sobol, Warszawa.

BIBLIOGRAFIA

- Arct M., 1947, *Słownik wyrazów obcych. 33 000 wyrazów, wyrażen i przysłów cudzoziemskich*, Warszawa.
- Białoskórska M., 1997, *Stefana Żeromskiego słownictwo osobiście wyróżnione*, w: *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra, s. 9–17.
- Borejszo M., 2007, *Zapożyczenia włoskie we współczesnej polszczyźnie*, Poznań.
- Borys I., 2000, *Aktualne zapożyczenia francuskie we współczesnym słownictwie polskim i rosyjskim (rzeczowniki)*, „Acta Polono-Ruthenica” V, s. 209–217.
- Brückner A., 1957, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- Brzezina M., 1997, *Obraz Petersburga pióra Konstantego Srokowskiego*, w: *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra, s. 29–39.
- Brzeziński J., Piątkowski C., 1997, *Wschodniosłowiańskie elementy językowo-stylistyczne w poezji okresu romantyzmu*, w: *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra, s. 41–46.
- Burkacka I., 2010, *Klasyfikacja słowotwórcza nowszych zapożyczeń*, „Linguistica Copernicana” 2(4), s. 229–240.
- Cyran W., 1974, *Mechanizm zapożyczania wyrazów w języku polskim*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XX, s. 23–37.
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, 2003, red. K. Polański, Wrocław i in.
- Guz M., 2018, *Niemieckie ślady w reportażach Melchiora Wańkowicza z tomu „Anoda i katoda”. Reportaże z części pt.: „Kraj lat dzieciennych” w perspektywie leksykalnej*, „Forum Filologiczne Ateneum” 1(6), s. 23–36.
- Hrbáček J., 1971, *Citátové výrazy a jiné periferní lexikální prvky cizího původu v slovní zásobě češtiny*, „Slovo a Slovesnost” R. 32(1), s. 26–34.
- Jadacka H., 2001, *System słowotwórczy polszczyzny (1945–2000)*, Warszawa.
- Jakus-Borkowa E., 1987, *Nazewnictwo polskie*, Opole.
- Jaros V., 2015, *Studia nad językiem i stylem pism naukowych Joachima Lelewela*, Częstochowa.

- Kania S., Tokarski J., 1984, *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*, Warszawa.
- Karszniewicz A., 1995, *Klasyfikacja i adaptacja zapożyczeń niemieckich w języku polskim*, „Orbis Linguarum” 2, s. 223–232.
- Kąkolewski K., 1984, *Wańkowicz krzepi. Wywiad rzeka*, Lublin.
- Kida J., 2000, *Łacińskie słownictwo w Dziennikach Stefana Żeromskiego*, „Prace Filologiczne” XLV, s. 259–266.
- Klemensiewicz Z., 1965, *Historia języka polskiego. Część II. Doba średniopolska (od początków XVI wieku do ósmego dziesięciolecia XVIII wieku)*, Warszawa.
- Klemensiewicz Z., 1972, *Historia języka polskiego. Część III. Doba nowopolska (od ósmego dziesięciolecia XVIII wieku do r. 1939)*, Warszawa.
- Kopaliński W., 1978, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa.
- Kupiszewski W., 1988, *Funkcje stylistyczne zapożyczeń obcych w Syzyfowych pracach Stefana Żeromskiego*, „Poradnik Językowy” 8, s. 598–601.
- Kurzyna M., 1977, *O Melchiorze Wańkowiczu – nie wszystko*, Warszawa.
- Lewicki A.M., 1986, *Zapożyczone wyrażenia cytatowe jako typ jednostek słownika*, w: *Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*, red. S. Warchoł, Lublin, s. 33–43.
- Maciołek M., 2011, *Kotuś, pieseczek, chrabąszczyk, myszka... „Spis” Tadeusza Chyły jako (pre)tekst do rozważań o konieczności nauczania obcokrajowców słowotwórstwa języka polskiego*, „Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 18, s. 269–278.
- Markowski A., Pawelec R., 2007, *Nowy słownik wyrazów obcych i trudnych*, Kalisz.
- Matysiak B.W., 2017, *Słownik statystyczny języka hebrajskiego i aramejskiego Starego Testamentu*, Olsztyn.
- Porayski-Pomsta J., 2007, *Zapożyczenia leksykalne z języka francuskiego we współczesnej polszczyźnie. Charakterystyka strukturalno-semantyczna*, „Poradnik Językowy” 5, s. 54–65.
- Rybicka H., 1976, *Losy wyrazów obcych w języku polskim*, Warszawa.
- Seiffert I., 2011, *Leksyka językowego pogranicza w „Wertepach” Leopolda Buczkowskiego*, w: *Język pisarzy. Problemy słownictwa. Tom. 3*, red. T. Korpysz, A. Kozłowska, Warszawa, s. 119–138.
- Sękowska E., 2010, *Język emigracji polskiej w świecie. Bilans i perspektywy badawcze*, Kraków.
- Sławkowa E., 2014, *Na szlakach włóczęgi, ścieżkach lektury i duktach języka: o przynależności gatunkowej i stylu „Dziennika północnego” Mariusza Wilka*, w: *Język Artystyczny 15. Język(i) kultury popularnej*, red. A. Rejter, Katowice, s. 133–146.
- Sokólska U., 2005, *Leksykalno-stylistyczne cechy prozy Melchiora Wańkowicza (na materiale reportażu z lat 1961–1974)*, Białystok.

- Szydłowska-Cegłowa B., 1988, *Studia językoznawcze nad pamiątkami emigrantów*, Warszawa, Poznań.
- Turek W.P., 2001, *Słownik zapożyczeń pochodzenia arabskiego w polszczyźnie*, Kraków.
- Walczak B., 1997, *Czy kryzys twórczy autora Trylogii? (Uwagi o języku „Na polu chwały”)*, w: *Praktyka językowo-stylistyczna w tekstach artystycznych doby nowopolskiej*, red. J. Brzeziński, Zielona Góra, s. 123–136.
- Walczak B., 1999, *Zarys dziejów języka polskiego*, Wrocław.
- Wańkiewicz M., 2011, *Anoda i katoda*, Warszawa.
- Wiśniakowska L., 2007, *Słownik wyrazów obcych PWN*, Warszawa.
- Witaszek-Samborska M., 1992, *Wyrazy obcego pochodzenia we współczesnej polszczyźnie*, Poznań.
- Wojtyńska-Nowotka M., 2013, *Latynizmy i greckizmy leksykalne w „Rozprawach literackich” Maurycego Mochmackiego*, „Poradnik Językowy” 10, s. 39–56.

STRONY INTERNETOWE

- Biogramy.pl, <https://www.biogramy.pl/timeline> (dostęp: 27.02.2020).
- Enrichissez-vous, Wikipedia, <https://de.wikipedia.org/wiki/Enrichissez-vous> (dostęp: 26.06.2019).
- Giemzowy, SJP PWN, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/giemzowy;5430182.html> (dostęp: 25.07.2019).
- Giordano Bruno, Wikiquote, https://pl.wikiquote.org/wiki/Giordano_Bruno (dostęp: 27.07.2019).
- Godzina kanoniczna, SJP PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/godzina-kanoniczna;2462236.html> (dostęp: 6.08.2019).
- In odore sanctitatis, Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/in-odore-sanctitatis;3914437.html> (dostęp: 27.06.2019).
- Indygenat, SJP, <https://sjp.pl/indygenat> (dostęp: 1.08.2019).
- Potażnik, SJP PWN, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/pota%C5%BCnik> (dostęp: 31.07.2019).
- Promesa, SJP PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/promesa.html> (dostęp: 5.08.2019).
- Prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia – uwagi ogólne, https://lexplay.pl/artukul/Prawo-Umow/prowadzenie_cudzych_spraw_bez_zlecenia_uwagi_ogolne (dostęp: 25.07.2019).
- Synekura, SJP PWN, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/synekura;5502885.html> (dostęp: 28.06.2019).
- Terra nullius, Wikipedia. Wolna encyklopedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Terra_nullius (dostęp: 3.08.2019).

Tomaszkiewicz M., *Bieżeńcy 1915 – miliony uchodźców z polskich ziem, o których zapomniata historia*, Newsweek Polska, <https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/biezency-1915-zapomniani-uchodzcy-z-polskich-ziem/yvs19s0> (dostęp: 25.07.2019).

Vol-au-vent, SJP, <https://sjp.pl/vol-au-vent> (dostęp: 27.06.2019).

Walczak D., *Palech – od ikon do suwenirów*, HistMag.org, <https://histmag.org/Palech-od-ikon-do-suwenirow-17534> (dostęp: 25.07.2019).

Wańkowicz M., *Anoda i katoda*, Znak, <https://www.znak.com.pl/ksiazka/anoda-i-katoda-tom-1-melchior-wankowicz-35504> (dostęp: 10.09.2022).

WORDS OF FOREIGN ORIGIN IN MELCHIOR WAŃKOWICZ'S REPORTAGES IN *ANODA I KATODA*

Abstract

The aim of this paper is to present the multitude of foreign words and phrases in reportages published in the *Anoda i katoda* [Anode and Cathode] collection by Melchior Wańkowicz and to answer the following questions: Does the author mark foreign words in his text? Have they been adapted to the Polish language? Where did this abundance of borrowings come from? When the lexemes or phrases were kept in their original form, it was established whether the writer marked them in the text, and if so, how it was achieved. In the group of words highlighted in the text by the writer, the majority are written in italics. The writer did not use any special distinction towards many words in a foreign form. In those cases when words of foreign origin were adapted to the Polish language system, the methods of this adaptation were indicated. The two largest collections of foreign vocabulary in the examined material originate from Latin and French. Some foreign lexemes were adapted to Polish, becoming the basis for new words in the Polish language by declination and replacement of vowels and/or consonants with their Polish equivalents. The diversity of the borrowings applied is the effect of the writer's background in the multi-cultural Borderlands, his thorough education and his numerous journeys and long time spent abroad.

Keywords: borrowings, Melchior Wańkowicz, reportage, adaptations, foreign languages